

Projekt szlaku dydaktycznego w Dolinach Bystrej i Olczyńskiej

Bartosz Kutrzeba, Jarosław Balon

*Zakład Geografii Fizycznej, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ,
ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków*

Słowa kluczowe: Tatry, szlak dydaktyczny, park narodowy

Keywords: Tatras, educational trail, national park

Streszczenie

Jednym z podstawowych celów funkcjonowania parków narodowych jest udostępnianie korzyści krajobrazowych. Każda osoba, przybywająca do parku narodowego, nie powinna uprawiać turystyki dla jej samej, lecz możliwie w jak największym stopniu korzystać z walorów przyrodniczych i kulturowych, dla ochrony których powstał dany park. Istotną rolą każdego parku narodowego jest zadbanie, by przybywający tu miał maksymalnie szeroką możliwość poszerzenia i pogłębiania swej wiedzy o przyrodzie i kulturze chronionego obszaru. Jednym ze sposobów takich działań jest przygotowanie szlaków dydaktycznych. Artykuł przedstawia założenia projektu nowego szlaku dydaktycznego, przebiegającego przez Nosal i Dolinę Olczyńską. Szlak został podzielony na cztery odcinki. Zaplanowano rozmieszczenie 6 paneli informacyjnych. Pewną nowością jest propozycja interaktywnej funkcji tablic. Zawierać one będą nie tylko treści dotyczące punktu, w którym się znajdują, ale także elementy, które turysta napotka na trasie do następnego punktu, a także zagadki przyrodnicze, na które odpowiedź znajdzie się na kolejnym panelu. Projekt szlaku dydaktycznego, po jego ukończeniu zostanie przekazany Dyrekcji TPN, w nadziei, że znajdą się środki na jego wykonanie.

Wprowadzenie

W prezentowanym artykule przedstawiono założenia projektu nowego szlaku dydaktycznego na obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego. Będzie on szczegółowo opracowany w ramach pracy magisterskiej, powstającej w Zakładzie Geografii Fizycznej Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ. Przebieg szlaku zaprojektowano wzdłuż obecnie istniejących szlaków turystycznych, tak aby nie trzeba było trasować nowej ścieżki. Przebiega on od wylotu Doliny Bystrej przez Nosal, Dolinę Olczyńską do Jaszczurówki.

Szlak został zaprojektowany z myślą głównie o turystach indywidualnych, którzy w Tatry udają się bez uprawnionego przez TPN przewodnika. Rzadko korzystają oni z wydawnictw edukacyjnych; stąd mają niewielką szansę poszerzenia swojej wiedzy o Tatrach w trakcie wycieczki.

Wybór trasy szlaku nie jest przypadkowy. Nie należy ona (mimo pewnej popularności Nosala) do najczęściej odwiedzanych przez turystów. Szlak ten należy do atrakcyjnych krajobrazowo, a równocześnie jest stosunkowo krótki i nieodległy od komunikacji i obszarów zabudowanych; stosunkowo łatwo jest dotrzeć do bezpiecznego miejsca na przykład w czasie załamania pogody. Stąd trafiają tu często rodziny z dziećmi lub ludzie starsi. Są to osoby, które potencjalnie mogą najwięcej skorzystać z oferty szlaku dydaktycznego.

Obszar badań

Projektowany szlak przebiega w całości w obrębie mezoregionu fizycznogeograficznego Tatry Regłowe (Klimaszewski, 1988; Balon, 2000) i jego środkowej części – mikroregionu Regle Kuźnico-Olczyńskie (Balon, 2001). Jest to obszar zbudowany z mezozoicznych skał osadowych serii regłowych i w niewielkim stopniu (na północnym skraju) z paleogeńskiej pokrywy fliszowej (Passendorfer, 1993). Najbardziej odpornymi skałami, tworzącymi najwyższe wzniesienia są tu dolomity środkowotriasowe (Bac-Moszaszwilli, Gąsienica-Szostak, 1990).

Rzeźbę obszaru można określić jako średniogórską (Klimaszewski, 1988), ukształtowaną głównie przez procesy fluwialno-denudacyjne. Zachodnia część obszaru wchodzi w obręb ujściowego odcinka walnej Doliny Bystrej. Ma ona w dolnym odcinku charakter doliny płaskodennej o charakterze fluwialno-denudacyjnym plejstoceniowym. Zlodowacenie nie sięgnęło wylotu doliny (Klimaszewski, 1988). Dolina Olczyńska jest doliną wierzchową, przy czym w obręb wysokogórskiej części Tatr sięga jedynie jej nisza źródłowa, położona pod Kopą Magury. Dolny odcinek doliny ma charakter wąskiego jaru, pozostała część jest szeroka i wypełniona osadami morenowymi, przyniesionymi przez lodowiec Suchej Wody (transfluencja).

W podziale hydrograficznym Tatry Regłowe tworzą region dolomitowo-lupkowego (Ziemońska 1974), cechujący się – jak na Tatry – stosunkowo gęstą siecią wód powierzchniowych. Główne potoki obu dolin (Bystra i Potok Olczyński) biorą swój początek w wywierzykach. Badany obszar leży w obrębie dwóch pięter klimatycznych (Hess, 1965), umiarkowanie chłodnego, o średniej rocznej temperaturze od +6°C do +4°C, i chłodnego, o średniej rocznej temperaturze od +4°C do +2°C. Odpowiadają one dwu piętom roślinnym: regla dolnego i regla górnego (Radwańska-Paryska, 1974), tylko najwyższe partie obszaru sięgają do piętra kosodrzewiny. W szeregu miejsc górna granica lasu została silnie obniżona na skutek działalności pasterskiej, a także wycięcia lasów na potrzeby przemysłowe.

Przebieg i koncepcja szlaku

Szlak został podzielony na cztery odcinki. Zaplanowano rozmieszczenie 6 paneli informacyjnych. Pierwszy odcinek przebiega od wylotu Doliny Bystrej (przystanek Murowanica), w pierw stokiem a następnie grzbietem ograniczającym dolną część Doliny Bystrej z jej prawej orograficznie strony aż po wierzchołek Nosala. Odcinek ten znakowany jest na zielono. Pierwszy panel zostanie umieszczony blisko początku szlaku, w miejscu gdzie szlak odbija z dna doliny na stromy stok ramienia Nosala. Drugi panel zaprojektowano w pobliżu wierzchołka Nosala. Rozpoczyna on drugi odcinek szlaku, schodzący w pierw grzbietem na Nosalową Przełęcz (znaki zielone). Stąd trawersuje (szlakiem znaczone na żółto) wschodnie stoki Wysokiego i Skupniów Uplazu, aż do górnego skraju Polany Olczyńskiej. Tu zaplanowano trzeci panel. Kolejny, stosunkowo krótki odcinek szlaku (znaki żółte) prowadzi przez całą Polanę Olczyńską, a kończy się na jej dolnym skraju, przy skrzyżowaniu szlaków. Jest to odcinek z dodatkowym, czwartym panelem przy Wywierzysku Olczyńskim. Piąty panel zaprojektowano umieścić przy skrzyżowaniu szlaków. Ostatni, czwarty odcinek (ponownie znaki zielone) przebiega dnem Doliny Olczyńskiej, wzdłuż Olczyńskiego

Potoku aż do wylotu doliny w pobliżu Jaszczurówki. Tu zostanie umieszczony ostatni, szósty panel.

Tematyka panelów dotyczyć będzie zagadnień środowiska przyrodniczego Tatr, zarówno jego części abiotycznej (budowa geologiczna, rzeźba terenu, warunki klimatyczno-pogodowe, stosunki wodne) jak i biotycznej (gleby, świat roślinny, świat zwierzęcy). Ważne miejsce zajmie tematyka oddziaływania człowieka na środowisko, zarówno w przeszłości jak i obecnie: górnictwo, pasterstwo, turystyka i narciarstwo, gospodarka leśna. Nie zabraknie też treści związanych z czynną i bierną ochroną przyrody tatrzańskiej. Podstawową merytoryczną tematykę paneli przedstawia tab. 1.

Zaproponowano tablice o funkcji interaktywnej. Zawierać one będą nie tylko treści dotyczące punktu, w którym się znajdują, ale przede wszystkim elementy, które turysta napotka na trasie do następnego punktu, a także zagadki przyrodnicze, na które odpowiedź znajdzie się na kolejnym panelu. Informacje zamieszczone na tablicach mają mieć formę ogólną tak, aby każdy uczestnik ruchu turystycznego, bez względu na wiek i wykształcenie, mógł zrozumieć treść zamieszczoną na nich. Zasadą będzie redukcja tekstu i zastępowanie go poglądową ryciną lub schematem. Dodatkowo pojawią się informacje „techniczne” dotyczące dalszego przebiegu szlaku (do następnego panelu) – długość, różnica wysokości, orientacyjny czas, ewentualne trudności (na przykład: śliskie stopnie, przepaścistość, długo zalegający śnieg itp.).

Podsumowanie

Do podstawowych zadań parków narodowych należy edukacja przyrodnicza. Jednym ze sposobów realizacji tej funkcji jest tworzenie szlaków dydaktycznych. Projektowany szlak, z uwagi na jego nieznaczną długość i względnie niewielkie trudności, może dobrze służyć poszerzeniu wiedzy przyrodniczej stosunkowo szerokiej grupy turystów. Ważnym potencjalnym skutkiem powstania szlaku jest także większa świadomość ekologiczna turystów, a także bardziej świadome przestrzeganie zasad panujących na terenie parku.

Tabela 1. Położenie i tematyka paneli informacyjnych

Table 1. Localization and themes of information boards

Nr panelu	Położenie	Podstawowa tematyka paneli
1	Początek szlaku – ujściowy odcinek Doliny Bystrej	Tatrzański Park Narodowy jako najwyższa forma ochrony; flora i fauna tatrzańskich lasów
2	Szczyt Nosala	Budowa geologiczna masywu Nosala; zagadnienia narciarskie; Kuźnice jako ośrodek górniczy i współcześnie
3	Górny skraj Polany Olczyńskiej	Piętrowość klimatyczna i roślinna; górna granica lasu i czynniki ją modelujące; pasterstwo a środowisko przyrodnicze
4	Wywierzysko Olczyńskie	Zagadnienia hydrograficzne; podziemne przepływy wody; funkcjonowanie wywierzyska
5	Dolny skraj Polany Olczyńskiej	Wiatrołomy; gospodarka leśna; pochodzenie osadów morenowych w dnie doliny; procesy rzeźbotwórcze a charakter doliny
6	Koniec szlaku – wylot Doliny Olczyńskiej	Północna granica Tatr; źródła termalne; ośrodek czynnej ochrony płazów

Wydaje się, że TPN, tak jak to ma miejsce w innych parkach narodowych, powinien dopełnić wszelkich starań, aby takie formy przekazu informacji, jakimi są szlaki dydaktyczne miały szansę doczekać się realizacji. Mamy nadzieję, że w tym istotnym dla edukacji przyrodniczej dziele, przygotowywany projekt może choć trochę pomóc.

Olczyńska and Bystra Valleys educational trail project

A basic purpose of a national park is to make unique landscapes accessible to tourists. Every person who comes to a national park should come for more than just tourism in itself. Tourists should come to see the natural and cultural features that have made a given national park unique. It is important that national parks make sure that visitors have a wide array of educational opportunities designed to help them learn more about the environment and the cultural aspects of the park. One way of making this happen is to create educational trails. The paper presents the key assumptions behind a new educational trail running through Nosal and Olczyńska Valley. The trail is made up of four sections and includes six information boards. The boards could be made interactive and would include information about their location as well as about things that the visitor will

encounter before reaching the next information board. Furthermore, each board could pose questions about the environment that the next board in line would answer. Once completed, the trail design will be handed over to the Tatra National Park in hopes that the park will obtain funds to put the design into action.

Literatura

- Bac-Moszaszwili M., Gąsienica-Szostak M., 1990. Tatry Polskie, przewodnik geologiczny dla turystów; Wyd. Geologiczne, Warszawa.
- Balon J., 2000. Polska. Regiony fizycznogeograficzne [w:] Maciejowski W., Uliszak R. (red.) Encyklopedia Geograficzna Świata, t. XI – Atlas Polski, OPRES, 58–59.
- Balon J., 2001. Physicogeographical regionalization of the Tatra National Park (Poland), *Ekologia (Bratislava)*, 20, Suppl. 4/2001, 116–122.
- Hess M., 1965. Piętra klimatyczne w polskich Karpatach Zachodnich, *Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne*, 23.
- Klimaszewski M., 1988. Rzeźba Tatr Polskich, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Radwańska-Paryska Z., 1974. Roślinność tatrzańska, *Czas. Geogr.* 45, 1.
- Ziemońska Z., 1974. O hydrografii polskich Tatr, *Czasopismo Geograficzne* 45, 1.

